

Rättigheter för dalitiska kvinnor i Nepal

- När en epidemisk diarré härjar i Nepal, är det ingen överraskning att en oproportionerligt stor andel av de drabbade blir Dalit kvinnor. När en kvinna ska stenas i en by för att hon har utövat trolldom, är det underförstått att hon är dalit. Trots att kastsystemet enligt lag avskaffades redan 1963, kämpar dalitiska kvinnor i Nepal än idag, 47 år senare, mot flera former av diskriminering i sin vardag. Dalitiska kvinnor lider inte bara som Daliter, (ursprungligen den lägsta kasten i kastsystemet) eller bara som kvinnor, utan också som Nepals fattigaste medborgare. Kan Nepal verkligen skapa en ny konstitution som kommer att infria löften om jämlikhet och göra förändringar i Dalit kvinnornas liv?

Fattigdom och diskriminering förhindrar att daliter, och särskilt dalitiska kvinnor, får tillgång till mat, vatten, tempel, hälsovård, utbildning, medborgarskap, och andra för oss i väst självklara viktiga rättigheter. Våld i hemmet, våldtäkt och andra former av könsrelaterat våld påverkar dem oproportionerligt mycket på grund av deras marginaliserade sociala status. Även inom Dalitsamhället är kvinnorna missgynnade: dessa löper till exempel dubbelt så stor risk som män att förbli analfabeter.

Under innevarande år 2009 ville Dalit kvinnorna veta: Kommer det bli annorlunda den här gången? För första gången någonsin, innehåller den konstituerande församlingen (CA) kvoterade platser för 24 dalitiska kvinnliga företrädare, och sammanlagt 197 kvinnor. Kommer konstitutionen genom denna ökning av representativ fördelning att erbjuda en verklig förändring för oss - eller blir det som förr, inget än en papperstiger?

Den pågående processen för konstitutionella reformer har nått en punkt där de flesta medlemmar i CA kommittén, ett form av rådgivande parlament, offentliggjorde sina förslag innehållande krav på tanke- och religionsfrihet, rätten till jämlikhet, mat, hälsa, boende, utbildning, social trygghet, miljö och sysselsättning i den nya eftersträvade grundlagen. Dessa krav är positiva tecken. – Men tittar vi lite närmare på hur effektiva dessa krav på rättigheterna kommer att efterlevas ser vi, att de föreslagna paragraferna innehåller åtskilliga kryphål för regeringen att kringgå sina åtaganden. Att lagsäkra rättigheterna är beroende på regeringens framtida vilja, ambitioner och möjligheter att utfärda nationella lagar om dessa rättigheter och att dessa efterlevs av ansvariga myndigheter. I detta avseende ser det nuvarande förslaget till ny konstitution mera ut som ett löfte om en ny konstitution än ett verkligt engagemang för mänskliga rättigheter.

Låt oss ta rätten till högre utbildning för personer som tillhör en grupp som missgynnas. Den föreslagna rättigheten låter bra - tills vi kommer till slutorden i det föreslagna konceptet av CA. Då denna rätt endast rekommenderas att ingå i en regeringsdeklaration måste en kommande regering lägga fram ett eget lagförslag om tillgång till högre utbildning för alla. Ett förslag som upphöjs till lag! Om regeringen inte gör detta, kommer denna rättighet att bli ännu ett tomt löfte utan att förverkligas.

Hur är det då med rätten till jämlikhet? Konceptutkastet för den nya konstitutionen kräver att staten inte skall diskriminera på grund av kön eller kasttillhörighet. Däremot uttrycker konceptutkastet till lagtexten endast väldigt vagt att lagen ska skydda mot såväl direkt diskriminering (där någon med avsikt diskriminera) och indirekt diskriminering. Indirekt eller systematisk diskriminering är ofta resultat inom marginaliserade samhällen och inom planering och tillhandahållande av tjänster - ett problem som alla Dalitiska samfund i Nepal är väl medvetna om.

Som exempel kan vi ta årets epidemiska diarré i Jajarkot. Med tanke på att den övervägande delen av befolkningen i Jajarkot är daliter kan vi ta regeringens underlåtenhet att ge adekvat hälso- och sjukvård i det här distriktet som ett exempel på indirekt diskriminering.

Direkt diskriminering är lättare att identifiera och utrota, men systematiska orättvisor är utan tvekan en större utmaning för många dalitiska kvinnor i det nepalesiska samhället. Det krävs alltså samma bestämmelser i konstitutionen att skydda mot båda former av diskriminering. Om avsikten i konceptet verkligen är att inkludera båda typerna av diskriminering varför inte säga det? Det kan bara stärka jämställdheten konstitutionella bestämmelser.

För nepalesiska Dalit kvinnor är det i särklass största bekymret avsaknaden av en tydlig garanti att de ingår i den nepalesiska staten i den föreslagna konstitutionen. Det är ingen slump heller att de första dalitiska kvinnor valdes först in Nepals congress efter antagandet av ett kvoteringsystem. För närvarande är dock garantier för proportionell representation för Daliter mycket vaga. I själva verket har de politiska partierna enats om att daliter bör garanteras endast 3% av en representation på central nivå - trots att de utgör minst 13% av befolkningen.

Konstitutionen skall omfatta en särskild bestämmelse om proportionell representation, baserade på befolkningen, för minoriteter och marginaliserade grupper. Dessutom måste jämställd könsfördelning säkerställas inom varje marginaliserad grupp.

Slutligen är det viktigt att alla grundläggande rättigheter i konstitutionen - och rätten till proportionell representation - är verkställbara i domstol för alla nepalesiska medborgare. För närvarande är det grundläggande rättigheterna CA kommittén föreslår, att de ekonomiska, sociala och kulturella (ESK) rättigheter först bör verkställas enligt konstitutionen förrän framtida lagar utarbetats och antagits av regeringen.

Detta är inte acceptabelt! Konstitutionen föreskriver reglerna som alla, och särskilt regeringen ska följa. Det är viktigt att Högsta domstolen har makt och myndighet att avgöra om regeringen lever upp till de normer för mänskliga rättigheter som föreskrivs i konstitutionen.

Man kan säga att Nepal inte har resurser att genomföra alla ESC rättigheter omedelbart. Men, det är en väl erkänd princip i internationell rätt att ESK-rättigheterna är föremål för progressiv förverkligande enligt tillgängliga resurser i staten.

Snarare än att undanröja det rättsliga ansvaret för staten, skall konstitutionen helt enkelt tvinga fram denna princip. Genom att göra detta blir regeringen ansvarig för den politik som man antar (eller underlåter att anta) för att uppnå dessa mål.

Vad måste göras? De som stödjer ett rättvist samhälle måste göra sina röster hörda. Fyra punkter som åtminstone bör antas och utarbetas i den nya konstitutionen.

1. Inkludera en specifik ordalydelse för att skydda mot både direkt och indirekt diskriminering.
2. Ta bort alla begränsningar för verkställighet av konstitutionen, inklusive de "som föreskrivs i lag" eller "enligt lagstiftningen".
3. Ta bort avsnitt 31 om grundläggande rättigheter, de av kommittén föreslagna bestämmelser, som begränsar tillämpningen av konstitutionella rättigheter, och inkluderar istället rätten för alla nepalesiska medborgare att kunna överklaga till domstol om en kränkning av en grundläggande rättighet har inträffat.
4. Utöka rätten till proportionell representation i valda och offentliga organ för alla marginaliserade grupper, oavsett kön och för kvinnor överallt.

GH 2009-12-06